

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในการศึกษาถึงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมนี้ ได้ใช้วิธีการศึกษาถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอันประกอบด้วยลักษณะของพฤติกรรมที่ควรถือว่าเป็นอาชญากรรมและแนวความคิดในการบังคับใช้กฎหมายอาญา เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงขอบเขตที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการทางอาญาต่อการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

การพิจารณาถึงความหมายของอาชญากรรมนั้นจะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

- (1) เป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อบรรทัดฐานความประพฤติกของคนในสังคม ในส่วนที่มุ่งหมายให้ความคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของประชาชนส่วนรวม
- (2) เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อสังคม
- (3) มีกฎหมายอาญำบัญญัติห้ามการกระทำนั้นไว้ และ
- (4) ต้องมีโทษสำหรับการกระทำนั้น

นอกจากที่จะเป็นการกระทำครบองค์ประกอบดังกล่าวแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความรู้สึกของสังคมและปฏิกิริยาโต้ตอบจากสังคม (Social Reaction) ว่าพฤติกรรมนั้นจะมีความรุนแรงถึงขนาดที่คนในสังคมไม่อาจทนได้ เพราะว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคม ปฏิกิริยาโต้ตอบจากสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาถึงความหมายของอาชญากรรม และจะเป็นการสร้างความชอบธรรมในการบังคับใช้บทบัญญัตินั้น ๆ ทั้งในด้านความรู้สึกของสาธารณชนและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

อีกประการหนึ่ง โดยเหตุที่การกระทำที่จัดว่าเป็นอาชญากรรมนั้น ขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพราะฉะนั้น ลักษณะและประเภทของอาชญากรรมก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพนั้น ๆ ด้วย และที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในปัจจุบันก็คืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนเกิดรูปแบบของการกระทำที่ผิดหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายอันส่งผลกระทบต่อเพื่อนอย่างร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมือง

สำหรับความหมายของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น จากการศึกษาสรุปได้ว่ามีองค์ประกอบที่จะต้องนำมาพิจารณา 8 ประการ คือ

- (1) ผู้กระทำผิดเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองดี มีความเฉลียวฉลาด มีความรู้ความชำนาญในการกระทำผิด และส่วนใหญ่จะเป็นไปในรูปของนิติบุคคล
- (2) มีการวางแผนประคบอาชญากรรมที่ซับซ้อนและลึกซึ้ง และมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
- (3) มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ
- (4) ผลของการกระทำเกิดขึ้นในทันที และ/หรือ เกิดผลในระยะยาว
- (5) เจ้าหน้าที่งานจะทราบก็ต่อเมื่อความผิดได้ล่วงเลยถึงขั้นปรากฏความเสียหายแก่ประชาชนแล้ว
- (6) เป็นอาชญากรรมที่ผู้กระทำมักจะได้รับผลตอบแทนมหาศาลมากกว่าอาชญากรรมทั่วไป
- (7) เป็นอาชญากรรมที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสังคมแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อถึงความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศชาติอีกด้วย
- (8) ผู้เสียหายมีจำนวนมาก

ส่วนความหมายของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้น จากการศึกษาสรุปได้ว่า หมายถึงการกระทำในลักษณะของการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย และทรัพย์สินของมนุษย์รวมทั้งระบบนิเวศน์ การกระทำในลักษณะนี้จัดว่าเป็นการ

ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่ร้ายแรงปัญหาหนึ่ง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงจัดว่าเป็น อาชญากรรมที่รุนแรงอีกรูปแบบหนึ่ง และเป็นอาชญากรรมในรูปแบบของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

การกระทำใดที่จะจัดว่าเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะสำคัญ อันเป็นองค์ประกอบการกระทำในเบื้องต้น คือ การก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเป็นพฤติกรรม ที่ขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม ประการที่สอง คือ ความเสียหายอย่าง ร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย และทรัพย์สินของมนุษย์ รวมทั้งระบบนิเวศน์ และ ประการสุดท้าย คือ กระทบต่อจริยธรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งคนในสังคมตระหนักว่าสิ่งแวดล้อมเป็น สิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แม้ว่าในประการสุดท้ายนี้จะป็นสาระสำคัญที่ในอดีตและ ปัจจุบันให้ความสำคัญน้อย แต่ต่อไปในอนาคตแนวความคิดในเรื่องจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมนี้ จะเพิ่มความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ อันจะนำไปสู่ความคิดและความรู้สึกของคนในสังคมว่า การกระทำใดก็ตามที่ส่งผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว การกระทำนั้นจะเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมอยู่ในความหมายเดียวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มี ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในรูปแบบของอาชญากรรมห้างหุ้นส่วน-นิติบุคคล (Corporate Crime) โดยพิจารณาจาก

- (1) ผู้ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม หรืออาชญากรสิ่งแวดล้อมส่วนมากจะเป็น นิติบุคคล เพราะโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะประกอบการ ในรูปของนิติบุคคล
- (2) เป็นการกระทำความผิดที่ไม่สร้างความเสียหายแก่ประชาชน เนื่องจากไม่ มีการเสียชีวิตเนื้อแต่อย่างใด
- (3) เป็นการกระทำผิดที่ผู้กระทำมีเจตนาเพียงต้องการประหยัดรายจ่ายหรือ มุ่งหมายประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่
- (4) มีลักษณะการกระทำที่คาบเกี่ยวกันระหว่างโทษทางแพ่ง โทษทางปกครอง และ โทษทางอาญา
- (5) เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

ทั้งนี้เพราะ

(1) การก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อบรรทัดฐานความประพฤติกของคนในสังคม กล่าวคือ เป็นการละเมิดต่อสิทธิในสิ่งแวดล้อม (Environmental Rights) ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชนในอันที่จะดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นสิทธิที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีที่จำเป็นสำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ และถือว่าบุคคลแต่ละคนอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิที่จะสงวนรักษาและควบคุมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเพื่อความสุขสบายของตน เมื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหรือเป็นพิษแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่มนุษย์จะต้องบังคับการตามวัตถุประสงค์แห่งสิทธินี้

(2) การก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมยังเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสังคมอีกด้วย กล่าวคือ ในปัจจุบันการก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหันต์ต่อร่างกายชีวิต สุขภาพอนามัย และทรัพย์สินของประชาชนในสังคมปัจจุบันแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อลูกหลานรุ่นต่อไปด้วย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์อันเป็นส่วนรวมของสังคม

จากการวิเคราะห์ในเรื่องความสัมพันธ์ของอาชญากรรมกับลักษณะของการก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้สรุปผลได้ว่าการกระทำอันเป็นการก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นการประกอบอาชญากรรมหรืออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีลักษณะของอาชญากรรมประเภทอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในกรณีของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม หรืออาจถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและสังคม-เศรษฐกิจ ซึ่งเกิดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีความเจริญขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของสังคมเศรษฐกิจไปเป็นลักษณะของสังคมอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นนี้ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากตอบสนองความต้องการของสังคมในการพัฒนาอุตสาหกรรม และ

เศรษฐกิจของประเทศ และในกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมนี้เองก่อให้เกิดการถ่ายเทของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมสร้างความเสียหาย และก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อประชาชน สังคมและเศรษฐกิจของคนในสังคมนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลของการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม เศรษฐกิจ และผลประโยชน์ของสังคมอันเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับคนส่วนมากในสังคม หรือมิใช่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะรวมทั้งยังถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ทำลายล้างสถาบันทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ตลอดจนเป็นความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือความสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย

แม้เมื่อจะสรุปได้ว่า การกระทำใดที่จัดว่าเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมแล้วก็ตาม ก็ยังความขัดแย้งในเรื่องการนำมาตรการลงโทษทางอาญามาบังคับใช้ กล่าวคือ

(1) กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วเห็นว่า เมื่อเป็นการกระทำที่เป็นอาชญากรรมแล้วก็สมควรที่จะนำเอามาตรการทางอาญามาบังคับใช้อย่างจริงจัง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา เยอรมนี และญี่ปุ่น เป็นต้น กลุ่มประเทศเหล่านี้เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ได้ผ่านประสบการณ์จากความรุนแรงของมลพิษสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมมาแล้ว จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะนำมาตรการทางอาญาเป็นกลไกในการป้องกันแก้ไขมิให้มีการกระทำที่ส่งผลร้ายต่อมนุษย์และระบบนิเวศน์

(2) กลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาเห็นว่า การกระทำที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และระบบนิเวศน์นั้นยังไม่มี ความรุนแรง และคนในสังคมยังมิได้มีความคิดในเรื่องจริยธรรมสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน เนื่องจากประเทศเหล่านี้อยู่ในระหว่างการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมจัดว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับประเทศเหล่านี้ยังไม่มีประสบการณ์ที่ร้ายแรงต่อผลร้ายจากมลพิษสิ่งแวดล้อมมากเท่ากลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยเหตุนี้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้จึงเห็นว่า หากนำมาตรการทางอาญาใช้กับการกระทำที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก จึงลังเลที่จะนำมาตรการทางอาญามาใช้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม คาดว่าในอนาคตกลุ่มประเทศเหล่านี้จะหันมาให้ความสนใจเช่นเดียวกับกลุ่มแรก ทั้งนี้เพราะแนวโน้มของปัญหามลพิษ

จากโรงงานอุตสาหกรรมจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น หากยังไม่มีการใด ๆ ที่ดีและเหมาะสมที่จะป้องกันปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทยจัดว่าเป็นกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นประเทศพัฒนาในอนาคตอันใกล้ นั้น แม้ว่าในอดีตจนถึงปัจจุบันจะมีแนวความคิดในเรื่องอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไม่ชัดเจนนักก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ได้นำมาตราการทางอาญามาบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับที่มีผลบังคับใช้ต่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) และพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2528)

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว สรุปประเด็นได้ว่ามาตรการทางอาญาที่นำมาใช้บังคับต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. กฎหมายอาญาที่นำมาใช้บังคับต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

1) รูปแบบของกฎหมายอาญาที่นำมาใช้บังคับต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

(1) การนำเอากฎหมายอาญามาบังคับใช้ต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดความผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หรือที่เรียกว่า ความผิดทางอาญา (Criminal Offence) อย่างไรก็ตาม ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ ได้กำหนดไว้แต่เฉพาะมลพิษทางน้ำเท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงปัญหามลพิษในลักษณะอื่น ๆ แต่อย่างใด

(2) การนำเอากฎหมายอาญามาใช้บังคับต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดความผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ

หรือที่เรียกว่า ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน (Public Welfare Offence) หรือความผิดเพราะมีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ (Regulatory Offence) ซึ่งการนำเอากฎหมายอาญามาใช้บังคับต่อการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะนี้ จึงขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแต่ละฉบับ เช่น

- ในกรณีของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ครอบคลุมปัญหามลพิษทุกประเภท รวมทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังมีเจตนารมณ์หลักในการควบคุมมลพิษอีกด้วย

- ในกรณีของพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ครอบคลุมปัญหามลพิษทุกประเภทที่เกิดจากการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น มิได้บัญญัติครอบคลุมไปถึงแหล่งกำเนิดมลพิษอื่น ๆ

- ในกรณีของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในลักษณะของเหตุเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งครอบคลุมแหล่งกำเนิดมลพิษหลายประเภท รวมถึงมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมด้วย

- ในกรณีของพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในลักษณะมลพิษทางน้ำเท่านั้น แต่ครอบคลุมแหล่งกำเนิดมลพิษทุกประเภท

- ในกรณีของพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2528) ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในลักษณะของการทำลายทรัพยากรประมง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มิได้มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่ในปัจจุบัน เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมได้ปล่อยของเสียลงสู่น้ำ ก่อความเสียหายต่อสภาพที่จับสัตว์น้ำ และผู้ประกอบการประมง รวมทั้งได้ทำลายสายพันธุ์สัตว์น้ำในแม่น้ำ กรมประมง ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้จึงได้นำมาบังคับใช้ต่อการก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม

2) ลักษณะของกฎหมายอาญาที่นำมาใช้บังคับต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทย มีการนำเอากฎหมายอาญามาใช้ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเวลานานแล้วในรูปแบบของ

(1) การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะที่เป็นมาตรการโดยตรง โดยการกำหนดความรับผิดทางอาญาสิ่งแวดล้อมไว้ในประมวลกฎหมายอาญา การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะนี้มีลักษณะเป็นอิสระ เด็ดขาดจากกฎหมายปกครอง ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความผิดทางอาญาสิ่งแวดล้อมไว้ในลักษณะของความผิดเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อประชาชน และสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

(ก) ความผิดเกี่ยวกับการทำให้เกิดอุทกภัยหรือขัดข้องแก่การใช้น้ำ (มาตรา 228, 238 และ 239)

(ข) ความผิดเกี่ยวกับการเจือจางมีพิษหรือสิ่งที่เป็นอันตรายลงในแหล่งน้ำ (มาตรา 237, 238 และ 239)

(ค) ความผิดเกี่ยวกับการทำให้รั่วระบายน้ำ เกิดขัดข้อง (มาตรา 375)

(ง) ความผิดเกี่ยวกับการทำให้เกิดปฏิภูมกัน้ำ (มาตรา 380)

(2) การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะที่เป็นมาตรการประกอบ โดยการกำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะนี้มีลักษณะของความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นการละเมิดกฎระเบียบทางปกครอง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม มีดังนี้

(ก) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

(ข) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. 2535

(ค) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

(3) การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะที่เป็นมาตรการเสริม โดยการกำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม การนำกฎหมายอาญามาใช้ในลักษณะนี้ จะเป็นการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าเป็นเพียงการกระทำอันเป็นการละเมิดกฎระเบียบทางปกครองเป็นหลัก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษ มีดังนี้

(ก) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535)

(ข) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 (แก้ไขเพิ่มเติม

พ.ศ. 2428)

รูปแบบของกฎหมายอาญาของไทยที่นำมาใช้บังคับต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนี้ มีทั้งในลักษณะของความคิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประมวลกฎหมายอาญาและความคิดอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะของความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน รูปแบบของกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมของไทยมีลักษณะของกฎหมายอาญาที่นำมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนามัยของประชาชน (Public Welfare Regulation) อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่รัฐจำเป็นต้องเอามาตรการทางอาญามากำหนดความคิดเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชนและความสงบสุขของสังคม ซึ่งมีลักษณะกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะต่าง ๆ หลายฉบับ และมีลักษณะของการกำหนดความผิดไว้แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของการบังคับใช้กฎหมายฉบับนั้น ๆ เป็นหลัก และมีได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน รวมทั้งกฎหมายเหล่านี้

ยังได้บัญญัติความผิดในลักษณะซ้ำซ้อนกัน ยิ่งกว่านั้นการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในบางลักษณะยังไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

2. หลักความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ในการพิจารณาหลักความรับผิดทางอาญานั้น จะต้องคำนึงถึงการพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำความผิด ซึ่งการกระทำอาชญากรรมต่อสิ่งแวดล้อมนั้นมีปัญหายุ่งยากในเรื่องการพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำความผิด ในบางครั้งอาจไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิด เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำความผิดตามหลักความรับผิดทางอาญาได้ กล่าวคือ ลักษณะของการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีลักษณะแตกต่างไปจากลักษณะของความผิดทางอาญาโดยทั่วไป เช่น ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องใช้เวลานานพอสมควรและมีลักษณะของการสะสมของผลร้าย จึงจะปรากฏผลให้เห็นอย่างชัดเจน รวมทั้งผลเสียหายนี้ยังส่งผลกระทบต่อบุคคลเป็นจำนวนมาก แต่ไม่อาจชี้ชัดลงไปได้ว่าใครคือเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย เป็นต้น ดังนั้นเมื่อนำหลักความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไปมาใช้วินิจฉัยกับความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงเกิดปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอาญาในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

3. สภาพบังคับทางอาญาต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

กฎหมายอาญาที่นำมาใช้บังคับต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดสภาพบังคับทางอาญาหรือโทษทางอาญาไว้ ซึ่งประกอบด้วยโทษจำคุก โทษปรับ และโทษอื่น ๆ แต่ด้วยเหตุที่ลักษณะของการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่งซึ่งผู้กระทำเป็นนิติบุคคล ดังนั้น ในการนำโทษทางอาญามาใช้จึงเกิดปัญหาความเหมาะสมในการกำหนดอัตราโทษปรับต่อผู้กระทำความผิด เนื่องจากผู้กระทำความผิดมีสถานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการชำระค่าปรับได้ จึงมีปัญหาว่าจะต้องพัฒนาอย่างไรจึงจะเหมาะสมและสามารถยับยั้งพฤติกรรมของบุคคลหรือนิติบุคคลได้ ส่วนโทษจำคุกนั้นยังมีปัญหาถึงความเหมาะสมที่จะนำโทษจำคุกมาใช้กับผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะมีปัญหาว่าจะสามารถใช้โทษจำคุกกับนิติบุคคลอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากอาจมีผลกระทบ

ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศได้ นอกจากนี้
สำหรับโทษอื่น ๆ นั้น ยังสามารถนำมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญาได้ เช่น วิธีการเพื่อความ
ปลอดภัย โทษริบทรัพย์ เป็นต้น

4. การบังคับใช้กฎหมายอาญาต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

การบังคับใช้กฎหมายอาญาต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้น สามารถพิจารณาได้
ดังนี้

1) องค์การในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม มี
หลายองค์การด้วยกัน เช่น กรมประมง กรมเจ้าท่า กรมโรงงานอุตสาหกรรม
กรมควบคุมมลพิษ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนและบางครั้งการบังคับใช้กฎหมายของ
เจ้าพนักงานแต่ละหน่วยงานไม่สอดคล้องกัน

2) อำนาจในการสอบสวนคดีสิ่งแวดล้อม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา ผู้มีอำนาจคือเจ้าพนักงานตำรวจเพียงองค์กรเดียวในการสอบสวนคดีอาญา ซึ่ง
การฟ้องคดีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ผู้มีอำนาจสอบสวนจึงเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น
แต่เนื่องจากคดีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมมีลักษณะพิเศษที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญพิเศษและ
เฉพาะด้านในการรวบรวมพยานหลักฐาน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการใช้อำนาจในการสอบสวน
ของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การพิจารณาลงโทษต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม พบว่า การวินิจฉัยลงโทษ
ของศาลมิได้คำนึงถึงมูลค่าความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม อันจะมีผลต่อภาระในการบูรณะฟื้นฟูสภาพ
สิ่งแวดล้อมที่เสียหายไปให้กลับคืนสู่สภาพเดิม นอกจากนี้ ศาลยังมีได้มีการนำเอามาตรการเสริม
มาใช้ควบคู่กับมาตรการทางอาญาแต่อย่างไร

4) กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ฉบับมิได้คำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหาย ที่มีได้เป็นผู้เสียหายที่แท้จริง ในการฟ้องคดีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (Citizen Suit) ดังเช่นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้สิทธิแก่ประชาชนที่แม้จะมีไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริงก็มีสิทธิที่จะฟ้อง ผู้ทำลายแวดล้อมต่อสิ่งแวดล้อมได้ หากพบเห็นว่ามีกรกระทำอันส่งผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันได้มีการนำเอามาตรการทางอาญามาใช้บังคับกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ในเชิงป้องกันและปราบปราม กล่าวคือ

1. เป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. เป็นการส่งเสริมจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม
3. เป็นการสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย เกี่ยวกับการควบคุมมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
4. เป็นการคุ้มครองและป้องกันสังคม
5. เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

จากผลของการศึกษาดังกล่าวมานั้น เมื่อนำมาพิจารณากับสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า

การก่อให้เกิดมลพิษโดยโรงงานอุตสาหกรรมในบางลักษณะสร้างความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งแม้การกระทำผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะจัดเป็นความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดของกฎหมายตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติโรงงานก็ตาม แต่น่าจะไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความกลัวเกรงไม่กระทำความผิดขึ้นอีก ถ้าจัดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดถึงขนาดเป็นอาชญากรรมซึ่งต้องรับโทษทางอาญาน่าจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยลดการกระทำความผิดลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า สมมติฐานที่กำหนดไว้นั้นถูกต้องตรงกับข้อสรุปที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ ลักษณะของการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมนั้นจัดว่าเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากมีความรุนแรงและกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบนิเวศน์ที่สำคัญคือส่งผลร้ายต่อประชาชนจำนวนมาก ซึ่งในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยก็ได้มีการนำเอามาตรการทางอาญามาบังคับใช้กับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมแล้ว แม้ว่าประเทศไทยจะมีปัญหาบางประการ เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวไว้แล้วก็ตาม

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้เกิดข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2.1 การกำหนดความผิดอาญา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาถึงรูปแบบของกฎหมายอาญาที่นำมาใช้บังคับต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้วิจัยเห็นควรกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะ ดังนี้

5.2.1.1 การกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ใน

ประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ การกำหนดการกระทำอันก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดอาญา (Criminal Offence) ไว้อย่างชัดแจ้งในประมวลกฎหมายอาญา อันจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและจะเป็นการส่งเสริมแนวคิดในการรณรงค์ให้การละเมิดสิ่งแวดล้อมเป็น "อาชญากรรม" อย่างแท้จริงและขณะเดียวกันก็ส่งเสริมจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

5.2.1.2 กำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับ

สิ่งแวดล้อมที่มีโทษทางอาญา กล่าวคือ การกำหนดการกระทำอันก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย (Regulatory Offence) ไว้อย่างชัดแจ้งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 อันจะสอดคล้องกับการนำเอาหลักความรับผิดทางอาญาโดยเคร่งครัด (Strict Criminal Liability) มาใช้บังคับได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาสิ่งแวดล้อม

5.2.2 การกำหนดหลักความรับผิดทางอาญา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาถึงหลักความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้วิจัย เห็นควรกำหนดหลักความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในลักษณะของความรับผิดทางอาญาโดยเคร่งครัด (Strict Criminal Liability) โดยบัญญัติไว้ในส่วนของความรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ทั้งนี้เพื่อที่จะก่อให้เกิดความสะดวกในการกระจายความรับผิดทางอาญาต่อผู้ก่อ ให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้สอดคล้องกับการบัญญัติความผิดตามข้อเสนอแนะ ข้อ 5.2.1.2 ส่วนในกรณีของการกำหนดหลักความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามข้อเสนอแนะ ข้อ 5.2.1.1 นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หลักความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันเหมาะสมอยู่แล้ว เพราะเหตุว่า การพิสูจน์ความผิดทางอาญา (Criminal Offence) นั้น ต้องยึดหลักการพิสูจน์ความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย กล่าวคือ การพิสูจน์ถึงเจตนาร้ายของผู้กระทำความผิด นั้นก็คือ เจตนาและประมาท

5.2.3 การกำหนดสภาพบังคับทางอาญาต่อความผิด เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาถึงการกำหนดสภาพบังคับทางอาญาต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้วิจัยเห็นควรกำหนดสภาพบังคับทางอาญาต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

5.2.3.1 ควรมีการแก้ไขบทลงโทษปรับให้เหมาะสมกับลักษณะของความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของโทษปรับในกรณีเกี่ยวกับการเสียค่าปรับเป็นเพียงค่าใช้จ่ายเล็กน้อยอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่าการลงโทษปรับไม่เพียงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้มีการยินยอมปฏิบัติตามกฎหมายแต่ยังเป็นป้องกันยับยั้งให้ผู้อื่นเกรงกลัวมิกล้ากระทำความผิด

5.2.3.2 ควรกำหนดมาตรการเสริมควบคู่ไปกับสภาพบังคับทางอาญา เช่น การโฆษณาความผิดต่อมหาชน การชดเชยค่าเสียหายให้แก่สังคมและการคุมประพฤติ

นิติบุคคล การให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่า การลงโทษทางอาญามีไว้ค้ำประกันแต่เพียงการลงโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังเป็น การปรับปรุงแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนให้เป็นคนดีในสังคม รวมถึงการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น ตลอดจนความรับผิดชอบในการแก้ไขฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วย

5.2.4 การบังคับใช้กฎหมายอาญาต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาถึงการกำหนดสภาพบังคับทางอาญาต่อความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้วิจัย เห็นควรกำหนดการบังคับใช้กฎหมายอาญาต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ดังนี้

5.2.4.1 ควรจัดตั้งองค์กรกลางที่รับผิดชอบโดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายและในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อให้เกิดมลพิษ เนื่องจาก การบังคับใช้กฎหมายอาญาต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความรู้ ความเข้าใจในปัญหามลพิษ รวมทั้งมีความเชี่ยวชาญในการรวบรวมพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับมลพิษในลักษณะต่าง ๆ เป็นอย่างดีพอสมควร ดังนั้น ควรแก้กฎหมายเพิ่มอำนาจในการควบคุม ตรวจสอบ ซึ่งอาจจะรวมถึงการสืบสวน สอบสวนให้กับองค์กรที่มีหน้าที่โดยตรง เช่น ให้นักงานควบคุมมลพิษสามารถเข้ามาดำเนินการจัดการปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมได้โดยตรง และควรลด ขั้นตอนในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นการซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น โดยพนักงานควบคุมมลพิษอาจมีอำนาจสอบสวนในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และอาจส่งสำนวนโดยตรงไปยังอัยการเพื่อฟ้องคดี ได้อันจะส่งผลให้การสอบสวนคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2.4.2 ในการพิจารณาการลงโทษทางอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม ศาลควรจะต้องพิจารณาปัจจัยอันสำคัญในการลงโทษจำเลยในคดีสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องคำนึงถึงลักษณะของความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และความเหมาะสมของการลงโทษนิติบุคคลในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องคำนึงถึงลักษณะของการกระทำผิดของจำเลยในคดีสิ่งแวดล้อมว่า มีความแตกต่างไปจากคดีอาญาทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ศาลควรนำเอามาตรการเสริมมาใช้ประกอบกับมาตรการทางอาญา

เช่น การนำเอามาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยบริการสังคม (Community Service by Order) กล่าวคือ การให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมจะนำมาใช้ โดยกระบวนการทางศาล ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษ จำคุกระยะสั้น ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำประโยชน์ต่อสังคมด้วย การทำงาน บริการสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นคนดี และมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วย

5.2.5 บทบาทของประชาชนในคดีสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาถึงบทบาทของประชาชนในคดีสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเห็นสมควร กำหนดบทบาทของประชาชนในคดีสิ่งแวดล้อม ดังนี้

5.2.5.1 ควรส่งเสริมบทบาทของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของที่แท้จริง ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าทั้งหลายให้สามารถเข้ามามีอำนาจในการตรวจสอบ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานของรัฐและการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการ ให้สิทธิแก่ประชาชนในการดำเนินการด้วยตนเอง (Citizen Suit) เพื่อบังคับใช้กฎหมายหรือ กระตุ้นรัฐให้ต้องบังคับใช้กฎหมาย แม้จะไม่ได้เป็นผู้เสียหายโดยตรง แต่หากจะได้พบเห็นว่ามี การกระทำความผิดเกิดขึ้น

5.2.5.2 ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายความเป็นผู้เสียหายในการดำเนิน คดีอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการกล่าวอ้างความเป็นผู้เสียหายเพื่อใช้สิทธิร้องทุกข์ เมื่อเขา ได้รับความเสียหายและความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ในทำนอง ที่ว่า " ในกรณีที่การกระทำอันก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นจนน่าจะเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น ให้ถือว่าบุคคลที่อยู่ใกล้เสี่ยงแหล่งกำเนิดมลพิษหรือบุคคลที่ความเป็นอยู่

ถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากการก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา"

5.2.5.3 ควรปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ปรับปรุงให้ประชาชนสามารถดำเนินคดีในลักษณะที่ผู้หนึ่งผู้ใดสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมแทนกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบในลักษณะเดียวกันได้ (Class Action) และในกรณีที่น่าหลักการดำเนินคดีแบบ "Class Action" มาใช้ในประเทศไทย อาจดำเนินการโดยรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือเป็นตัวแทนฟ้องคดีให้แก่ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่มีจำนวนมาก ๆ สำหรับเจ้าพนักงานของรัฐที่จะเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายในกรณีนี้ควรจะเป็นพนักงานอัยการ เพราะพนักงานอัยการมีหน้าที่ในการฟ้องคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาในนามของรัฐอยู่แล้ว

5.2.5.4 ควรส่งเสริมจิตสำนึกของประชาชน (Public's Awareness) ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะการแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมที่ได้ผลที่สุด คือ การแก้ไขที่ต้นเหตุ ซึ่งก็คือมนุษย์ซึ่งเป็นต้นเหตุหรือผู้ก่อปัญหาสังแวดล้อมขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า จิตสำนึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประชาชนย่อมทำให้เกิดความตระหนักหรือรู้ในผลกระทบของการทำลายสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่ความร่วมมือในการรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อจัดภัยที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม การบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นเพียงมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย